

XXIV.

L a l e

holden

udi det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs
Forsamling

den 18de Augusti 1780

af

Christian Friderik Hagerup,
Selskabets Vice-Præsæs.

VIXX

1 1 0 2

1800

der königliche Hof- und Staats-Buchdruckerei

Verkauf

den 18ten August 1800

in

Christian Friedrich Neumann

Verleger in Leipzig

1800

VIXX

Mine Herrer!

Uldrig har jeg med flere Følger forladt kiere Venner, og savnet meere ved noget Tab, end jeg ved min seerste Skilsmisse fra denne Stad og dette Selskab efter det ewige Forsyns Bestemmelse var beskicket at savne. — Aldrig var derfor nogen Forening efter en lang Fraværelse kiere, end den, jeg saa hoitidelig, under forandrede Bilskaar men med en usoranderlig Hengivenhed, i Dag har den Ære at fornøje med dette berømmelige Selskab. — At samles igien med Mænd af Deres Rundskab og Rettskaffenhed, mine Herrer! at samles med Dem i en Stad, hvor hvert Diekast tilbagekalder en kier Erindring af en glad Ungdom, afløst ved en lykkelig Manddom; at samles med Dem i dette Selskab, for at veiledes af Deres Indsigter; denne Lykke var altid Naaket for mine kiereste Ønsker, som et veigørende Forsyn i Dag har behaget at opfylde. — Skal jeg imidlertid sige Dem, at denne Lykke, skiont i en ringere Skikkelse, var mig ikke mindre end uventelig? Uden at forklare Sielens ubegribelige Fornemmelser af tilkommende Ting, forlod jeg dette Selskab med den ubedrageligste Forsikkring i mit Hierte, at samles engang med det igien; og behøver jeg vel at sige, hvor megen Frimodighed dette Haab indblæste mig baade ved min Skilsmisse og ved min lange Fraværelse? — Alt for længe har Havet og Klipper gjort Skilsmisse imellem os, og ophævet vor Dmgang — Endelig ere mine Længsler kronede, og min Forsikkring bragt til Virkelighed, langt over min Fordøntning — Og nu befaler min Pligt mig, i Følge Selskabets

bers Love, ved denne Tale efter min Tilbagekomst at oprette, hvad jeg efter samme Love skyldte Dem ved min Afsked. —

Efter at Hans Majestet, Kongen, allernaadigst har overdraget mig, uden min Ansøgning, Stiftesprobstiet i denne Stad, har det behaget Dem, mine Herrer! ved et Valg, som gjør mig saa megen Ære, at overdrage mig Vice-Præsidium i det Kongelige Norske Videnskabers Selskab — et Valg, Hans Kongelige Høihed, Arveprinsens, har behaget, naadigst at bekræfte ved sit Befal. — Allerede ved min første Optagelse blant dette Selskabs Medlemmer søsde jeg Bøgten af de Forbindelser, som den Ære af en Plads blant saa betømmelige Lærde paalagde mig, for ei, ved mindre lykkelige Bidrag, fra min Side at fordunkle Selskabets glimrende Anseelse, og tilintetgjøre dets flogte Indsigter. — Allerede dengang indsaae jeg endnu meere Oervægten af de Byrder, som ere foreenede med Vice-Præsidium i dette Selskab, og som Selskabets uforglemmelige Stifter har saa lykkelig og usfortroden i de saa Aar, Tiden tillod hans Ære at vore iblant os. — Allerede dengang indsaae jeg, at, ligesom af ethvert Medlem fordres meget for at opfylde Selskabets Hensigter i deres hele Omkreds, saa sørges Pligterne endnu meget meere, naar de, som Straalerne i et Brandspeil, foreene sig alle i den Nallempunkt. — Hvor meget vover nu min Bekymring, da disse Pligter angaae mig saa nær! Hvor grandseløs bliver nu min Forbindtighed for den Tillid, som De have viist mig fortrinnsviis for saa mange andre! — Hvilken Midklæthed have De ikke nu Ret at vente af alle mine Bestræbelser for at gjøre mig værdig en saa udmærket Fortvølighed! — Hvilken Taushed paalægges nu min Afmagt mig, og hvor meget nægter den at male min hele Erkiendtlighed saa levende, som den er indskrevet i mit Hjerte. —

Men det er tillige Hans Kongelige Høiheds, Arveprinsens, naadigste Tillid, som fortjener min underdanigste Hengivenhed og Lydighed, at efterleve hans Befalinger. — Denne elskte Prins, hvis Begjæringer mod Videnskaberne ere utallige, ligesom hans øvrige gode Handlinger; denne Prins, som naadigst har behaget at modtage Præsidium over dette Selskab, for ved sin Beskyttelse at forsikre det om Anseelse, som det uden den, aleene ved dets egne Bestræbelser, forgieves skulde haabe at opnaae; denne Prins, siger jeg, som endnu har tilladt Selskabet at haabe Høifsammes Bisfald til den Medlem, de fleeste Stemmer tilvinde den Ære af dets Vice-Præsidium — denne naadigste Prins har fra sit ophoiede Sted ved sin Broders Trone værdiget at bævre mig med den Tillid, at jeg ikke er Høifsammes Bisfald og Selskabets Valg til denne nye Ærepost uværdig. — Jeg taber mig aldeles i denne Blanding af Høihed og Naade; og fra en Konges Son og Broder er Frastanden til en Undersaat saa stor, at Taknemmelighed selv er for svag at udtrykke sig ved meer end de underdanigste Forbønner, og ved de ivrigste Bestræbelser at opfylde alle Forkrifter af hans viise og naadige Omsorg for det kongelige Norske Videnskabers Selskabs Ære og Styrke. —

Jeg nævner det Norske Videnskabers Selskab — og dette Navn fornyer i alle Hierte en Erindring af dets uforglemmelige Stifter, vor berømmelige Herr Biskop og Doctor Gunnerus. — Jeg behøver ikke for Dem, mine Herrer! som kiendte denne Mand saa nøie, at igientage Europas Lovtale over hans ualmindelige Skarpsindighed og udbredte Indsigter i saa mange Videnskabers Deele — jeg behøver ikke at asmale Dem hans retskafne Karakter og gode Handlingers Lys, som skinnede i hans heele Liv, og

efter Døden endog i Stiftelsen af dette Selskab. — Jeg behøver ikke at sige Dem, at uden denne Mands utvetselige Virksomhed, og uden hans brændende Nidkierhed at nytte ved Lærdom og ved Exempler, var dette Selskab enten aldrig blevet til, eller ikke blevet, hvad det nu er. — Ingen Under derfor, om man, saa ofte man nævner det Norske Videnskabers Selskab, tillige nævner en Gunnerus, som dets berømmelige Stifter, ligesom man i det franske Academie altid nævner en Richelieu, naar man taler om Akademiets Tilværelse og Anseelse. — Maatte ogsaa dette Selskab engang ligne hine Akademisters Berømmelse, ligesom Stifterens Ære ligner deres! — Maatte Videnskaber, til Menneskets Oplysning og Forbedring, i dette Selskab gjøre samme Fremgang, som Sproget og de skionne Videnskaber have gjort i det franske; uden imidlertid hos os at udelukke disse sidste lykkelige Hjælpeidler, at gjøre nyttige Kundskaber ælffværdige i en behagelig Dragt! — Maatte vi alle ligne vort store Mønster i at vise Kundskab uden Hoosmod, Klogskab uden Spidsfindighed, Lærdom uden Pedanterie, og Philosophie uden Dumdriftighed! — Maatte vi forene disse Fortienester med Ydmyghed og Sagtmodighed, med Eenighed og Oprigtighed! — Maatte vi ved Exempler af disse og flere Dyder, skinnende i gode Handlinger, overbevise Verden om Videnskabernes lykkelige Frugter i Hiertets og Sædernes Forbedring! — Maatte vi, med eet Ord, alle ligne en Gunnerus! —

Men det er Tid, at gjøre Dem, mine Herrer! bekiendte med Indholden af nærværende Tale — og hvilken Indhold skulde være meer overeenstemmende med dette Selskabs Diemærke, end at vise gode Handlingers Værd og Nytte for Staten.

Foruden anden Opmuntring, end Materiens egen Vigtighed og dette Selskabs berømmelige Exempel, er jeg tillige i en naadig Skrivelse fra en Mand, hvis Liv er en Række af gode Handlinger, fra Hans Høivelbaarenhed, Herr Geheime Stats- og Kabinets-Sekretær Høegh Guldberg, bleven erindret om denne største af alle Pligter, ved at gøres opmærksom paa det vigtige Sprog: Lader os gjøre Godt den Stund, vi have Tid.

Indskrænkningen af denne Tale tillader mig ikke her at opregne alle gode Handlinger, hvorudi indbefattes alle Dyder i Almindelighed; fordi enhver iagttager Pligt mod Gud, mod os selv og vor Næste fortjener dette Navn; endskjønt en antagen Bemærkelse almindeligst pleier erklære sig for det sidste Slags. — Ved gode Handlinger forstaaer jeg altsaa paa dette Sted det aleene, hvorved et Menneffe af en naturlig Tilboelighed, forbedret ved Religionens store Være og Exempel, efter hans Evne og Vilkaar, bidrager til at gjøre sine Medmenneffer saa lykkelige som deres Evne og Vilkaar tillade det. — Denne Bestemmelse leeder mig til en Betragtning over den Driivt, Naturens Herre har nedlagt hos ethvert Menneffe, at elske sine Lige, som, næst efter den Pligt, at vedligeholde sig selv, er eet af Naturens første og vigtigste Bud, og som nødvendig maatte være det i Hensigt til Menneffets naturlige Tilstand og dets Fornødenheder endog i denne Tilstand. —

Lader os forestille os det første Menneffe — ikke det hellige og retfærdige Menneffe, Skabervens eget Arbeide, Jordens Herre; men Menneffet efter Syndefaldet, saaledes, som det endnu uden Dyrkning og Opdragelse afmales af vore Reisebeskrivere. — Naturens egen Søn, og endnu Skabningens Mesterstykke, overladt til sig selv, og frit, som den Luft, det aander, omvankende i Skovene,

uden andre Længsler, end en Drif Vand, at stille Forsten ved, og Mar-
kens og Træernes Frugter, at mætte dets Hunger ved! Lader os see
denne Skabning, angrebet af vilde Dyr, som ville sønderrive
ham — og lader os see Faren bestorme ham fra alle Kanter — og
han skal strax væbne sig med den Styrke og Snedighed, Naturen
har indplantet ham til sit Forsvar. — Lad hans svagere Broder
imidlertid overvindes af disse Dyr! — lad Blodet af hans Saar
og Skriget af hans Smerter forkynde hans Fare og hans Lidels-
ser — lad Naturen tale til hans Forsvar i hans stærkere Broders
Hierte — og man vil strax see denne vilde Belgiorer med en Kæm-
pes Styrke væрге sin elendige Medskabning — man vil see Medynk
straale af hans Dine, og Omhu stride fra hans Arm — han vil
anbringe sin hele Styrke og sit hele Hierte, for at redde den Elen-
dige — og af hvad Uarsag? — alene fordi han, under andre
Omstændigheder, føler, at han kunde trænge til samme Hielp; og
fordi enhver ved saadanne Optrin siger i sit Hierte, hvad en Poet
engang har sagt i en anden Forstand: alt, hvad der angaaer
Mennesker, angaaer ogsaa mig. — (*)

Medlidenhed, denne Moder til gode Handlinger, er altsaa een
af Naturens første Drivter i det menneskelige Hierte; og til Beviis
paa deres frie Herkomst fra en velgiørende Moder, og Uafhængighed
af alle fremmede Bevæggrunde — vise disse Handlinger sig ofte —
ved allerførste givne Anledning — pludselig — og uden Overvei-
else — enten de befales som en Pligt, eller ikke — til Naturens
Være vise de sig endog hos adskillige, som til Menneskelighedens
Bancere dæmpe disse ædle Drivter til at gjøre Godt, og hvis øvrige
Forglemmelse af andre borgerlige Dyder beviser alt for meget, at

deres

(*) Humani nihil, a me alienum puto. Terent.

deres gode Handlinger ikke ere Frugter af Troen. — Kan man, efter saadanne Exempler, aldeles nægte Naturen, hvad dens Herre derfor har skienket den, fordi vi uden denne velgiørende Stemme i Menneskets Hierte ville kun tælle faa Handlinger, som vare Følger af Pligt alene, og fordi Jorden, uden denne Naturens Fordeel, ganske vist ville synke tilbage til sit første Chaos? —

Hedninger selv ophøiede gode Handlinger over alle sædelige Dyder, og satte dem jevnslides ved Guder. — Den bekiendte Forguldelse i den hedenske Verden, hvilken en vis Sekt i den christne har søgt at ligne, vederfarede de døde Fyrster, som i deres Liv havde været Folkets Belgiorere. — En Saturn — en Jupiter — Mars — Bacchus, vare intet andet end Fortidens Konger, som, da de havde gjort Staten vigtige Tjenester i deres Liv, modtog den Sold, som overtyoefke Undersaatter gave af Taknemmelighed til dem efter deres Død, indtog efter Folkets Fornieening Rang blant Guder, og fik Dyrkelse giennem de følgende Eidsaldere. — Hvor bleve ikke deres Evergeter, deres godgiørende Prinsers Hukommelse, forævigede? — Og som disse, ved at øve Missundhed og ret udøse deres Godhed, havde lignet Guderne paa Jorden; saa troede man at lade dem vederfare Retfærdighed i at opløste dem paa himmelske Troner efter deres Død, og i at vente siden stedse fra dem de Betsignelser, man havde nodig. — Cicero priisde en Casar for at have tilgivet Marcellus, meer end for alle hans Seiervindinger, meer end alle hans Erobring, meer end den Glands, hans Vaaben bragde ham. — En Siel, som kan tilgive Fornærmelser, give Godt for Ondt, og udbrede Nytte og Godgiorenhed allevegne, er rettelig stor, og har en meer ædel og guddommelig Værd, end al den Fremgang, som de lykkeligste Vaaben kunne giøre. — En Titus kaldes det men-

nesselige Kiøns Lyst, fordi han ansaae den Dag for at være spildt, som gav ingen Anledning at gjøre Godt imod een eller anden af sine Medskabninger — og August, denne Tyran og Morder af sit Folks Frihed, har ei aleene ved en mild og naadig Regiering udsettet sine forrige Handlingers Banrygte, men endog erhvervet sig den usfortiente Roes af et godt og menneskeligt Hierte. — Det vilde blive ufornodent og uendeligt, at anføre flere Exempler paa det almindelige Bifald, som Verden, saa uretfærdig og ufornuftig den end var, har dog givet godgjørende, medlidende, tilgivende Personer. — Dette synes at være den eeneste Dyd, som Verden i Almindelighed bifalder og roser — og rimeligen fordi den trænger saa høilig dertil. — Magten aleene er en sovende Bægter mod Efterstræbesser, og Klogskab et Baaben, der ofte brister. — Det gode Hierte skaffer den Fattige Tilflugt i den Riges Medlidenhed, den Svagere en Beskyttelse i den Stærkeres Arm, og Monarker Sikkerhed i Slavernes Hytter. —

Der ere Daarer, som ei antage Aabenbaringen, foragte den ubegribelige Hemmelighed af den Eviges hos Mennesket forlorne Billeder, og nægte en guddommelig Gienløsers Fornødenhed, efter den menneskelige Forstands Indskrænkning. — Dette forleeder dem til den dristige Paastand: at vi ere gode nok af Naturen, og trænge ei til anden Kraft og Lys, for at blive det, end hvad Naturen giver. — Men jeg behøver ikke at sige, at dette er eet af de Bedragerier, hvormed vore Tiders Bantroe søge at ophøie en fordærvet Natur paa Religionens Beføstning, og at denne virkelige Fordom — tusende gange større end den, de under dette dristige Navn vove at bestride — giendrives af alle Tiders Erfaringer. — Lad den Elendige, som første Gang farvede Jorden med sin fromme

Broders Blod — lad hans talrige Affont giennem Tidens lange Række giendrive denne Lærdom ved deres Misgierninger og Straffe; Den Eviges Mund giennem hiin Apostel omstyrter denne Bantroens Stotte med det uomstødelige Vidnesbyrd: at vi ere ei dygtige engang at tænke noget, som af os selv. — Han, den Mægtige, maa komme det svage og fordærvede Menneffe til Hielp, at udrette i ham baade at ville og at gjøre efter hans Velbehagelighed. — Hans Haand danner os gode ved at efterleve en guddommelig Lærers Forskrift og følge hans Exempel. — Saaledes lærer den eeneste af alle Lære-Bygninger, hvis Sandhed tales uforfalsket giennem den himmelske Tolk, som blev dens Martyr. — Tilstaaer Naturen os meer; saa er dette Exempel overflødig, og Himlen bedrager sine Skabninger. — Tilstaaer Naturen os meer; saa ere alle Dødelige lige dydige — fordi alle Børn have fælles Ret til en fælles Moders Begiæringer — og Jorden er et Paradiis igien. — Vel skyldte vi Naturen Evner — men Evner, som trænge til Naaden og Dyrkning, for at udbikles; og uden denne blive de ufrugtbare, ligesom Spiiren i en forterret Ager. — Vi skyldte Naturen intet, uden Sædekorn til Dyden, om jeg saa maa tale, som vore eller standse, ligesom de pleies til, og hvoraf nogle falde i god Jord, og bære hundrede fold; men andre falde paa Klippen, og fortæres af Himmelens Fugle. —

Saa langt fra er man at være god, og saa meget udfordres til at blive det. — Skal jeg sige, at, til at danne en god Mand, udfordres næsten lige saa meget, som til at danne en stor Mand. — Til den sidste udfordres alle Forstandens Evner i deres høieste Styrke og Fuldkommenhed. Men mon der udfordres færre Sieleævnner og Færdigheder til en god Mand, naar han skal blive nyttig; men

des flere derimod af Hjertets Egenskaber, for at gjøre ham nyttig for Verden. — Uden Klogskab, for Exempel, vil Guds Godhed sielden opnaae sin hele Bestemmelse, og nytte saa mange eller saa meget, som den kunde. — Uden Standhaftighed vil Beljørereren enten skielve ved at gjøre Vel, da intet forsølges meer end Dyden, og belønnes slettere end Belgierninger — eller standse ved at gjøre det, fordi Nyttten ikke strax viser sig; — eller evig feedes ved at gjøre det meer, fordi Verden synes stedse lige forværret. — Uden Birk-somhed vil Sielen i en evig Søvn tørre med sin Pligt, indtil Feig-hed eller Frygt for egne Plager driver den til en god Gierning, blot for at undgaae den Straf, at have forsømt den. — Uden Om-hed vil den Glendige præke sin Nød for dove Øren, og uden Ret-færdighed vil Belgierninger anvendes paa Ufortiente, og Godhed forvandles til et Sverd i den Rasendes Haand. —

Saa meget og endnu meer kræves til at danne den Mand, som Verden ærer med det berømmelige Navn af den Gode. — Saa megen naturlig Beqvemhed, forbedret ved idelige Bestræbelses, og en uførtroden Flid, at øve sig i de skønneste af alle Pligter, til en Velbes-hagelighed for Gud og Mennecker. — I saadan Række af him-melske og borgerlige Dyder har de Udøveliges Liv været indflettet, hvis ærefulde Gierninger have indskrevet dem i de Levendes Lande hisset, og i taknemmelige Brodres Hjertes her paa Jorden. —

Men denne sidste Belønning overgaaes endnu af en større, som ingen fremmed opveier; jeg meener, af den i Beljørerens eget Hjerte. — Uden den — skulde saa andre fortienē Dydens Dn-ske. — At betroe Kornet i Algerens Skid, at see det spire, vore, og dets riige Ny Krone Haabet med en frugtbar Host — er Land-mandens store Belønning, fordi den kroner hans egen Flid. Men at opdrage

opdrage Borgere for Staten, at see dem vore i Kundskab og Retsskaffenhed, og at see deres lykkelige Liv bære Frugter af en vel anvendt Ungdom, at sige til sig selv: Jeg var disse Sonners Fader, og min Haand dannede disse Helte. — Denne gode Sieles usfatteerlige Belønning overgaaer alle. — Jeg har gjort Godt, siger den Redelige i sit Hierte; fordi det var mod min Fordeel, at nægte mig den reeneeste af alle Glæder. — Jeg saae den Elendige, og ynkedes over ham; i mit Konkammer flode mine Taarer, for at afdørre hans, og jeg føler en Engels Glæde over at redde en Dorn, som er min Broder og har baaret den Eviges Billede tillige med mig. — Hvorfor er Jorden intet Paradiis, siger han, at jeg kunde see alle Skabninger lykkelige, eller hvorfor er jeg det ikke nok, for at gjøre mine Brødre det med mig? — Kom i mine Arme, forladte Skabning, at min Smil kan lindre din Kummer, og min Haand gyde Olie i dine Saar! — Dine Taarer, som jeg opsamlar i min Barm, hædre den meer end alle Ordensstærner. — Ingen Steen skal prale af mine Bedrifter; men den Elendige skal nedlegge sine Krykker paa min Grav, og sige: ved sin Pleie har han helbredet min Verkbrudenhed, og ved sin Omsorg har han afsøndt mine Plager. — Evigheden skal da belønne mig, fordi jeg var barmhiertig, ligesom min himmelske Fader er barmhiertig. —

Behøver jeg vel, efter dette, endnu at bevise gode Handlingers hyppelige Værd og fortreffelige Nytte for Staten, som ikke kan bestaae uden denne Støtte? — Behøver jeg endnu at ligne dette politiske Regeme ved det naturlige, til hvis Styrke alle Lemmer maae bidrage, hvis det ei skal sammensalde til dets Undergang? og behøver jeg endnu at oplyse denne evige Sandhed ved Exempler? Skal jeg male Dem, mine Herrer! Templerne uden milde Stiftelser, Sko-

lerne uden Belgiorere, Videnskaber uden Næcener, Slid uden Beslønninger, Faderløse uden Forsørgere, Nøgenhed uden Dække, Dyden uden Forsvar, Smerter uden Lindring, og Jorden beboet af Eigre og vilde Uhyrer? — Eller skal jeg besætte denne Klode med Bøfener, som ere den værdige, og den Skabers Bidsdom værdige, som dannede dem til sin Ære? — Skal jeg vise Dem Jordens Herrer, som ansee enhver Dag forloret uden beviste Belgiorninger; Helte, hvis Saar bløde aleene for deres Fædreland; Lærde, som forevige sig ved nyttige Videnskaber og Opfindelser; Kunstnere, som iverksætte dem uden andre Beslønninger, end deres Brødres Fordeel; og Borgere, som klæde den Nøgne og spise den Hungrige, eller ved udsødelige Stiftelser stifte nærværende og tilkommende Slægters Lyksalighed? — Hvilken Række af Tildragelser aabner sig ikke nu til Jordens Beste! — Rigdom og Velstand strømmer ind i Skiodet af Slid og Kundskab; Tyrsten regierer ikke længer over Slaver, og hans Folk lyder gierne hans Love, fordi de ere Dydens egne Love, og hans Sønner Dydens Sønner; Lærdom prøves ikke ved Hiernespind, og Minervas Skjold afværger alle Vankundigheds og Vantroens dristige Angreb; Stiftelser forevige Belgioreren i hele Slægters og deres Afkomis Lykke; Patriotten tjener Staten, ikke for Sold og ved Svøber, men af Lyst og Midtferthed; alle Hierte brænde af Iver; alle Siul virke til det Heeles Vel; alle Pligter foreene sig i den største: at gjøre Godt. — Mærket taber sig, og Dagen frembyder; Jorden aabner sine Skatte; Dyden indtager sine forrige Rettigheder, og Verden faaer igien sin første Skikkelse. —

Dg denne hertige Skikkelse, mine Herrer! dette Patriotens Mirakel, dette Belgiorernes Mæsterstykke — (lader os græde bittert
 3771 0002 Saarer)

Taarer) — denne evig skionne Bygning ere der endnu Elendige, som vil forstyrre. — Skal jeg, i Belgiorenheds egen Stad, nodes at klage over disse Boldsmand, som ved ubesindige Taler affrække de Gode fra milde og nyttige Stiftelser? — Skal jeg foreholde dem deres Regnskab paa den store Doms Aabenbarelles Dag; naar disse Røgne og Elendige, som skulde dem alene sine Plager, vil anklage dem for den Evige, og raabe Hevn over dem for deres Misgierning? — Nei — jeg trækker Forhængen ned for en Scene, jeg har aabnet med Forstrækkelse. — Omsonst blive Forstyrrerens Anslag mod den reeneste af alle Hensigter, den beste af alle Handlinger! — Omsonst hvisle Slangen ved Roden af den Stamme, hvis Skygge freder Fliid og Kundskab. —

Undige Skueplads af Himlens og Jordens Venner! udslet du dette Billede af dens Fiender! — En viid Mark aabner sig for mit indtagne Die, og allevegne finder jeg nogle af Dydens sande Børn, endskiont ikke Skare-viis som Lasternes. — Jeg aabner Tidens Aarbøger, og kaster tillige mine Dine paa nærværende Slægt; og allevegne finder jeg Exempler paa Folkevenner til alle Tider, i alle Stænder og under alle Vilkaar. — Ikke fremmede Folkelag prale alene af disse Exempler; fordi Belgiorenhed er ikke bunden til en vis Himmeleegn. — Brødre i vort eget Land, blant vore egne Klipper, brændende Hiertes under de koldeste Zoner, Norske og Danske Brødre tælle vi blant disse Menneskets Belgiorere. — Allerede har Mallings samlet adskillige i sit berømmelige og bekiendte Skrift: Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Solsteenerere; hvorfor det er overflødigt at igientage paa dette Sted, hvad enhver veed af Bekiendtskab med dette Skrift, og de Kilder, hvoraf det er taget. — Det er i den Sted min Pligt, at gjøre dem, mine Her-

rer! opmærksomme paa nogle saa andre Exempler, som Verden en-
ten ikke endnu nok veed, eller ikke nok veed at paastionne. —

Midt iblant os alle, mine Herrer! for saa Nar siden, levede
endnu i denne Stad den ualmindelige og største blant vore Belgio-
rere, den retskafne og høist gavmilde Herr Thomas Albrigtzen Ans-
gell, hvis Belgierning ved den rigeste blant vore Stiftelser tale for
hans Minde til de sidste Slægter. — I en Stad, hvor disse
Stiftelser blomstre for vore Dine, behøver jeg ikke at bevise deres
Nytte, eller forsøge Stifterens Ære med min overflødige Dødtale. —
Kun at fraraade al Ueenighed, som den Gift, der dræber alt Godt —
kun at tilraade, at gøde alt Ukrud og den endnu skjulte Sæd til
endnu meere, som engang kunde overgaae denne dellige og rige Ager,
er min Pligt ved dens Erindring. — Maatte denne ypperlige
Stiftelse stedse blive saa lykkelig, som den er riig! — Maatte
Stifterens Hensigt altid opfyldes af Patrioter, som ligne hans Ær-
delighed! — Maatte Deres og mine Bestræbelser, mine Herrer!
saa meget det vedkommer os, og der staar i vor Magt, ogsaa bi-
drage til denne Stiftelses Nytte, og maatte denne Nytte blive usor-
gængelig, som dens Stifters evige Berømmelse. —

Det er os alle bekiendt, hvor mange Fattige denne Stiftelse
aartigen huser og begåver; hvilken anseelig Tilveft af Velstand den-
ne Byes Tugt og Verkhuis deraf har faaet. — Dette Huus
regner saa mange velthænkende Borgere blant dets Stiftere;
men den Angellske Stiftelse blant dets største Belgiorere; for selv
i sin Tid og ved dets rigtige Indretning at giøre det priseligste
Gavn. — Denne af anseelige og lærde Mænd berømte Skoles
forfaldne Bygning, som længe nok har huset duelige Lærere og grun-
digen oplærte Disciple, er en Banzir for vor Bye, og et alt for skrøbe-
ligt

ligt Plantested for Videnskaber. — Den venter med Længsel paa sine Ruiner, for at reise sig og kneise stolt af denne Stiftelses Gavn- mildhed. — Vort Selskab, mine Herrer! glæder sig i Haabet, ogsaa der at fæste i sin Tid dets stadige og pyntelige Boelig. —

Men hvilket indtagende Syn give os Vandkummene paa vore Gader. — Denne prægtige og almeeennyttige Indretning skylder Stiftelsen sin Oprindelse, og vi vor Tak derfor. — Det var forbeholdet de anseeligste og dueligste Mænd i vore Dage den Ere, at bringe tilveie det, som denne gamle Konge-Residens længe nok har sukket efter. — Billigt frembyder det Isunde og gode Vand sig for Fattige saavel som for Rige — Efter sundt og godt Vand tørstede Trondhiem, hvis Indvaanere havde Noie og Bekostning nok forhen, at forskaffe sig det. — Vort Selskab er stolt af at regne blant dets anseelige og værdige Medlemmer alle dem, som saa hædigen bestyrede dette Verk, med Standhaftighed overvandt de nedrige Fordomme, med Indsigt anlagde, med Klogskab og Redelighed fuldsørde Verket; de have udi Folkets glade Hjerter opreist sig Værestøtter, og banet sig Veien til de sildigste Slægters Lovtale. — (*)

Men det er ikke enhver givet, at forevige sig ved saa rige Belgier- ninger, som flyde fra den Angelliske Stiftelse, og gode Handlinger tabe derfor ikke sin Priis, fordi de ikke indklædes i Gaver og Guld. —

D D D D 3

Bed

(*) Hans Excellence Herr General-Lieutenant von der Osten, Hans Excellence Herr General-Lieutenant von Krogh, Herr Oberstlieutenant von Krog, Herr Oberstlieutenant von Eimersen, og Herr Justitsraad Nordahl, som dette Verks Bestyrere, vil altid blive elskede Navne i vort kære Trondhiem. — Herr Ober-Brandmester Berlin, Selskabets ældste og værdige Medlem, har havt for vigtig Deel i Verket Indretning, til at savne sin tilbørlige Roes igiennem alle Tider. —

Ved min Nærværelse i Bergen har jeg, blant flere gode Handlinger, tillige fundet et Exempel hos en retskaffen og kær Veninde, Fru Affessorinde Salck paa Herløe. — Det fortjener at bekiendtgjøres, til Belgiorendes fortiente Roes, og til Opmuntring for andre, til Esterlignelse. — Paa sit Landgods, 3 Miile fra Bergen, havde denne Fru et Par Huusfolk, som, efter mange foregaaende Prøver, endelig bleve overbeviste om en meget grov Utroskab. — Gierningsmændene vare givte. — Konen, skamsuld over denne Forbrydelse, og af Frygt for Straffen, vilde forekomme dens Skam ved et Selvmord. — Uden at kunne hindres derfra, styrter hun sig i Søen. — Evende Timer gif hen, inden den Døde blev funden og hjembragt. — Den kække Fru satte strax alt i Bevægelse, for at gjøre den Døde levende. — Intet Liv, intet Pulsflag, intet Tegn til Liv lod sig spore. — Man gjorde alle bekiendte Forsøg, men uden Virkning. — Endelig efter en utrettelig Slid fra min Veninde, som foretog alt med egen Styrke, og med en hende besynderlig Styrke, blev den Eiendige frelst fra en dobbelt Død, og hendes brustne Dine aabnede sig igien i hendes Belgiorerindes Arme, for at modtage Liv og Tilgivelse, som den ædelmodige Fru skienkede hende af sit Hierte, forsonet aleene ved den Glæde, at have reddet et Mennecke. —

Jeg har nævnet dette nyere Exempel, som tildrog sig kort for min Afreise fra Bergen — og jeg skylder tillige de brave Finlapper i Skærstad, blant hvilke jeg tilbragte mine første Embedsaar, en Erindring om en Helt af en ældre Tidspunkt blant deres Klipper, efter en Fortælling, som er bestyrket af en almindelig der paa Stedet bekiendt Tradition. —

I een af vore svenske Krige, midt i forrige Aarhundrede, brøde nogle Qveener, en Art af Finner, om Vinteren ind over Grændserne, for at plyndre Saltens Indvaanere. — De kom ned i Skjærstads Sogn og Sognets øverste Gaard Soloevig. — Af en Norsk Finslap begierede Beviisning. — Han anfører dem igiennem Soloevig-Dalen paa Fjeldet, som just har af denne Tildragelse faaet Navn af Qveenflaet. — (*) En Bei, jeg selv har reist, ikke uden at beundre det Heltemod og den ædle Tænkemaade, der herskede inden dette gammerøgede Bryst. — Med et Fakkellysede han dem giennem Mørket over de farligste Stier. — Denne kække Lap kom imidlertid til Kanten af denne Klippe, som jeg selv har besteg og ofte besøgt med Forundring, hvis Steilheden er utilgængelig, og hvis nøgne Barm speiler sig i Afgrundens Bølger. — Lappen kiendte hvert Sted paa Fjeldet, og dreiede af ved den yderste Kant af Steilheden. — Han søgte Heltenes Drive, at frelse sit Fædreland, og, besøgt af denne Iver, indblæste Norges Skjtsengel ham, at kaste Fakklet ud over Steilheden. — Fiendens hele Hær stode endnu paa deres Beviiser, blev ei hans Afboining vaer, fulgte Fakklet og styrtede i Afgrunden. — Helten forkyndte sin Seier for sine reddede Brødre paa nærmeste Gaard Indre-Løvsæt, hvor nærværende Beboeres Forsædre samme Dag holdte Bryllup, og tænkte ei paa den

Fare,

(*) Dette temmelige høie Fjeld kalde Saltens Indvaanere gemeenlig Qveenflaet. — Men da deraf aldrig Qværa: eller Mølle: Steene ere ubrugte; ei heller Formodning til at kunne hugges; saa har et (r) i Tidens Længde sneget sig ind til at forvænde det rette Navn. — Flau (Substant.) er et norsk Ord, og betyder en Slyden, saa og en Brathed, Steilheden, hvorover man falder ned med en Fart, der ligner en Fugl-flugt. — Navnet saavel som Situationen af Qveenflaet hvieler da dette Fjeld at være det rette Sted, fremfor adskillige andre, om hvilke denne Historie fortælles: at der var Bratheden, hvor Qveenerne fyrtede ud over med en hastig Fart. —

Fare, de svævede udi. — Morgenens derpaa kom man Skaresviis sammen, og fandt alle Kroppe sonderknuste og svømmende paa de nærmeste Bølger; thi Havet og Vinden foreente sig ligesom til at bevidne hans Tapperhed, ved at drive dem til Strandbredden. —

Saa roesværdigt imidlertid dette Exempel er, mine Herrer! ville jeg aldrig ønske os Anledning at ligne det. — Og der er intet Spørgsmaal, om Norge har Helte, naar deres Arm fordres for at forsvare det. — Mindre krigerisk men lige saa i berømmeligt er den borgerlige Skoles Institut, hvorpaa er lagt den første Haand her i Trondhiem, og hvortil de Meinckeske Arvinger have behaget at bestemme en saa anseelig Kapital. — Ingen kan med Føie tvivle om disse Indretningers Fornødenhed og Nytte, efter de lykkelige Frugter af deres Tilværelse paa saa mange andre Steder, som det var denne berømmelige Familie allerførst forbeholdt at iværksætte i Norge. — Disse Skoler have Fordeele, som denne Tales Indskrænkning ikke tillader at opregne eller berømme saa meget, som de fortjene. — Denne lykkelige Mellemart af lærde og af Trivial-Skoler udbreder en almindeligere Oplysning i Livets nyttigste Runder, end de førstes lærde Bestemmelse, og de sidstes utilstrækkelige Underviisning tillader. — Og saa dette høist nyttige Institut fortjener derfor vor Understøttelse, mine Herrer! ved vore Raad og vort Tilsyn; og det vilde være os en utilgivelig Behædelse, om det skulde blive frugtesløst, alene ved vor Eigensidighed. —

Men det er Tid, at jeg afbryder en Tale, som maaskee alt for længe har misbrugt Deres Taalmodighed, mine Herrer! og som jeg ingen Undskyldning vilde finde for at have opholdt, hvis det ikke var sædvanligt, at fortroelige Venner, efter en lang Graværelse, stedse have meget at sige hinanden, og hvis jeg ikke; som jeg tilforn har

har sagt, med denne Tale, efter min Tilbagekomst, troede mig forbunden at foreene den Tale, jeg skyldte Dem ved min Afsead. — Kan jeg vel slutte denne Tale, mine Herrer! uden med den kraftigste Opmuntring at opfylde Hans Kongelige Hoied Arveprinsens naadigste Hensigter, at befordre Selskabets Væe og at bære dets Byrder tillige med mig? — Hvor meget vil jeg skyldte Dem, mine Herrer! om det Valg, De have behaget at gjøre paa mit Vice-Præsidium, maa, ved det næste Forbund og Omgang med Mænd af Deres Kundskab, tiene til at forege mine Indsigter ved Deres; og om alle mine Handlinger, understøttede ved Deres, maae blive hældige nok for at svare til den Tillid, Selskabets høie Præsæs har viist meer til min Nidkierhed end mine Fortienester, meer til min Billie end mine Eoner! — Hvor stor vilde min Betønning blive, om ogsaa jeg kunde bidrage til at hædre vor berømmelige Stifter i hans Grav; og hvor lykkelig vilde jeg ansee den Tid anvendt, mine Forretninger have tilladt mig at opoffre til Videnskaberne, om disse Videnskaber gjøre mig beqvemme at opnaae eet af mine største og kiereste Ønsker; jeg meener det: at gavne det Norske Videnskabers Selskab. —

Maatte dette Ønske aldrig døe uden Opfyldelse! — Maatte denne berømmeligste blant alle lærde Stiftelser i vort Fædreland stedse blomstre til Norges Væe! Maatte nyttige Konster og Videnskaber stedse vandre Haand i Haand, for at lykfsaliggjøre disse Stater! — Maatte de sønderbryde alle Fordommes og Bankundighedens tykke Klæder, og overalt udbrede Lys og Indsigter! Maatte Retfsindighed hvile paa vore Læber, og Nidkierhed i vore Hierter! — Maatte dette Selskab tiene flere Stiftelser til Exempel, at udbrede Lærdom og Kundskaber i dette elskte Rige! —

skulde da overgaae det Norske Videnskabers Selskabs! og hvilken Belønning skulde da overgaae vores! — Med hvilken ny Drist vil jeg da ikke i Dag tiltræde mit Vice-Præsidium; og med hvilke Følelser af Haab og Onsker slutter jeg denne Tale, for, i Tillid til alle Oplystes og Rettskafnes Understøttelse, snart at samles med Dem igien til at iverksætte Deres og mine nyttige Bestræbelser.

